

2010. – 336 с.

18. Третьяченко В. В. Мотивация поведения и деятельности / В. В. Третьяченко, О. О. Левченко, Я. С. Якушина. – Луганськ : Видавництво «Світлиця», 2006. – 240 с.
19. Третьяченко В. В. Психологические основы управления социальными проектами : [навч. пос.] / В. В. Третьяченко, Н. М. Драгомирецка. – Луганськ : Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля, 2011. – 575 с.
20. Третьяченко В. В. Управление команд: методология и теория, формирования и развития: [монография] / В. В. Третьяченко – Луганськ : Видавництво Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля, 2004. – 300 с.
21. Уитмор Дж. Coaching – новый стиль менеджмента и управления персоналом : [практи. пос.] / Дж. Уитмор ; пер. с англ. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 160 с.
22. Улицкий Як. Логика управления: Очерк по теории управления административными коллективами / Як. Улицкий – К.: Трест «Киев-Печать», 1924. – 64 с.
23. Управление персоналом : пер. с англ. – М. : Альпина Бизнес Букс, 2006. – 272 с.
24. Управление персоналом : [учебн.] ; под ред. Т. Ю. Базарова, Б. Л. Еремина. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : ЮНИТИ, 2007. – 560 с.
25. Управление персоналом в организации / [Саяжян А. К., Зайцев Г. Г., Лашманова Н. В., Дягилева Н. В.] – СПб. : Питер, 2002. – 176 с.
26. Управление персоналом организации : [учебн.] ; под ред. А. Я. Кибанова. – 2-е изд., доп. и перераб. – М. : ИНФРА-М, 2003. – 638 с.
27. Управление персоналом : [навч. пос.] / [Виноградський М. Д., Беляєва С. В., Виноградська А. М., Шканова О. М.] – К. : Центр навчальної літератури, 2006. – 504 с.
28. Харский К. В. Благонадежность и лояльность персонала / К. В. Харский. – СПб. : Питер, 2003. – 496 с.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.

УДК 338.24: 334.722

Жарая С.Б.,

д. держ.упр., доцент,
професор кафедри методології та
управління освітою ВПКППО

СУТНІСТЬ ТА СКЛАДОВІ МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті зроблено спеціальний наголос на осмисленні змісту термінів і категорій, що характеризують систему механізмів державного регулювання підприємницької діяльності, зокрема надано тлумачення поняттям “розвиток” та “удосконалення” механізмів державного регулювання підприємницької діяльності”.

В статье сделан специальный акцент на осмыслении терминов и категорий, которые характеризуют систему механизмов государственного регулирования предпринимательской деятельности, в частности дана трактовка понятиям “развитие” и “усовершенствование” механизмов государственного регулирования предпринимательской деятельности.

The article gives special emphasis on understanding the content of terms and categories that characterize the system mechanisms of state regulation of business,

particularly given the notion of "development" and "improvement" of the mechanism of state regulation of business activity.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими і практичними завданнями. Незважаючи на той факт, що в Україні та за кордоном значна кількість наукових праць присвячена розвитку підприємництва, вирішення проблеми вдосконалення механізмів державного регулювання підприємницькою сферою в умовах активізації інтеграційних процесів України є актуальним завданням та потребує подальших комплексних досліджень. Насамперед є потреба у розвитку та уточненні термінологічного апарату галузі науки "Державне управління" у частині, що стосується категорій та понять регулювання та державного регулювання підприємницької діяльності зокрема.

Ми виходимо із гіпотези, що обґрунтування теоретико-методологічних і практичних засад формування та розвитку механізмів державного регулювання підприємницької діяльності є важливим науковим і практичним завданням, що має здійснюватися шляхом створення багатопланових механізмів регулювання, а також адаптації їх до умов зовнішнього середовища функціонування підприємств (соціально-політичних, економічних, фінансових, правових).

Аналіз останніх досліджень та публікацій, в яких започатковано вирішення даної проблеми.

Методологічні аспекти державного управління отримали розвиток у роботах вітчизняних та зарубіжних вчених: В. Авер'янова, Г. Атаманчука, В. Бакуменка, М. Білинської, В. Князева, В. Козакова, В. Лугового, П. Надолішного, Н. Нижник та ін.

Невирішені раніше частини загальної проблеми. Аналіз різних теоретичних підходів до державного регулювання підприємницької діяльності дав змогу дійти висновку щодо необхідності акцентувати увагу на теоретико-методологічних аспектах формування та функціонування механізмів державного регулювання підприємницької діяльності.

Формування мети (постановка завдання). У статті поставлено завдання надати тлумачення термінам і категоріям, що характеризують систему механізмів державного регулювання підприємницької діяльності, зокрема таким поняттям, як "розвиток" та "удосконалення" механізмів державного регулювання підприємницької діяльності.

Виклад основного матеріалу з обґрунтуванням отриманих наукових результатів дослідження.

Категорія – це є фундаментальне поняття, що відображає найбільш суттєві, закономірні зв'язки та відносини. "Разом з тим зміст категорій державного управління має відносний, а не абсолютний характер, оскільки відображає досягнутий рівень пізнання державно-управлінських явищ та процесів. У міру проникнення у сутність цих явищ і процесів він уточнюється" [5, с. 16].

При визначенні понятійного апарату галузі науки "Державне

управління" у частині, що стосується регулювання підприємницької діяльності, нами виділено наступні вихідні категорії: державне управління, державне регулювання, державне регулювання підприємницької діяльності, механізми державного регулювання підприємницької діяльності, розвиток механізмів державного регулювання підприємницької діяльності, удосконалення механізмів державного регулювання підприємницької діяльності, функції державного управління у сфері господарської діяльності, регуляторний акт, аналіз результативності регуляторного акта, бізнес-середовище, господарська діяльність, підприємницька діяльність, регуляторна діяльність, дозвільні органи, єдиний дозвільний центр, дозвільні процедури, адміністратор, державний адміністратор, адміністративна послуга, адміністративна послуга з питань ведення підприємницької діяльності, критерії оцінки якості надання адміністративних послуг з питань ведення підприємницької діяльності. Вочевидь, що на окрему увагу заслуговують категорії "державне регулювання" та "механізми державного регулювання".

Щодо категорії регулювання, то зарубіжні вчені визначають регулювання як "спробу уряду контролювати поведінку громадян, корпорацій або державних органів нижчого рівня" [4, с. 52]. Регулювання надає в розпорядження уряду низку засобів, які можуть використовуватися для зміни або контролю поведінки. До таких засобів належать:

1. Регулювання цін на товари й послуги.
2. Видача ліцензії, яка дає право на відкриття підприємства.
3. Встановлення стандартів якості товарів або виробничих процесів.
4. Прямий розподіл ресурсів.
5. Прямі або непрямі субсидії чи позики як засоби впливу на забезпечення товарами або послугами певних сегментів економіки, сприяння входженню в ринок (або недопущенню до нього) та економічній прибутковості.
6. Сприяння конкуренції за допомогою антитрестівського законодавства, регулювання монополії, ціноутворення і рекламної діяльності.

"Енциклопедичний словник з державного управління" дає визначення понять "державне регулювання", "державне регулювання в умовах ринкової економіки", "державне регулювання економіки" та "механізми державного управління", "механізми економічні" [6, с. 148, с. 420 – 421].

Категорія державне регулювання підприємницької діяльності є складовою більш глобальної категорії державне регулювання економікою. Нами систематизовано підходи, що використовуються для визначення державного регулювання підприємницької діяльності, а саме: форма впливу держави на економіку; функція державного управління; нормативно-правове забезпечення; контроль, встановлення правил та обмежень; методи, інструментарій; політика, яка впливає на поточні ринкові події (рис. 1).

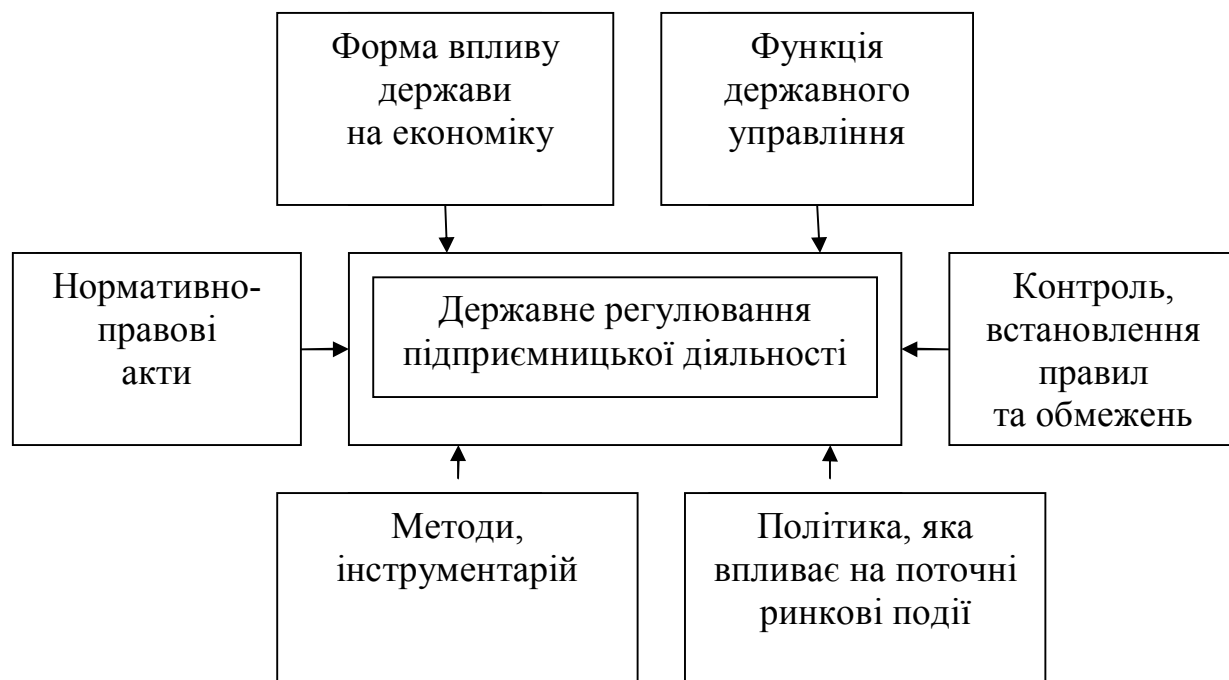

Рис. 1. Підходи до визначення державного регулювання підприємницької діяльності

Досліджуючи основні напрями державного регулювання економічного розвитку В.С.Воротін вважає, що найвиразніше ця функція держави виявляється в регулюванні економіки в умовах ринкового господарювання шляхом забезпечення правової основи економічних рішень, захисту національних інтересів, формування відповідної інфраструктури виробництва, створення умов для конкуренції між товаровиробниками, контролю базових параметрів грошового обігу тощо [3, с. 57].

Відзначається, що специфіку державного регулювання підприємництва визначають особливості об'єктів та суб'єктів цієї діяльності, суттєві характеристики її механізмів; сукупності взаємопов'язаних і взаємоузгоджених методів, інструментів та форм забезпечення цілеспрямованого впливу держави на цю сферу господарювання.

Механізми державного регулювання підприємницької діяльності визначаємо як систему заходів, розроблених державою, з урахуванням вимог та інтересів суб'єктів підприємницької діяльності (рис.2).

Якщо підходити до державного регулювання як до системи заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, здійснюваних державними структурами і громадськими організаціями, то основними завданнями державного регулювання підприємницької діяльності є:

- підтримка пропорційності виробництва та споживання;
- підтримка та розвиток конкуренції, антимонопольні заходи;
- перерозподіл доходів та соціальний захист підприємців та споживачів [2, с. 245].

Рис. 2. Механізми державного регулювання підприємницької діяльності

У виданні “Державне регулювання економіки та економічна політика” переконливо доводиться, що механізмам регулювання діяльності суб’єктів ринкового господарювання у державному та приватному секторах економіки властива певна специфіка. З’ясування змісту основних засобів державного регулювання відповідних процесів дає змогу чіткіше визначити функції кожного із секторів, проаналізувати провідні тенденції їх розвитку [1, с. 161].

Об’єктами державного регулювання підприємництва є процеси і відносини, пов’язані із запровадженням відповідної діяльності, а також умови і результати її реалізації. Особливості цих об’єктів зумовлені насамперед функціонуванням відповідних організаційних форм господарювання, основною з яких є підприємництво [1, с. 205].

Окремого розгляду потребує поняття системи підтримки підприємницької діяльності як сукупності інститутів, методів, інструментів і форм державного впливу на підприємницький сектор, метою функціонування яких є створення сприятливих організаційних та економічних умов для розвитку відповідної господарської діяльності та розв’язання важливих соціально-економічних проблем розвитку країни.

Слід зазначити, що перші спроби змінити регуляторний клімат в

Україні були спрямовані на зміну конкретних механізмів регулювання. Ці зусилля пов'язані з наявністю політичної волі здійснювати такі зміни. Ключовий елемент цих зусиль полягає у внесенні змін та лобіюванні основних законів, що визначають конкретні механізми регулювання. Адміністративна реформа та інституалізація регуляторної реформи в Україні значно підвищили ефективність цього підходу, зробивши його послідовним та чітким. Поточне реформування дозвільної системи та системи ліцензування є прикладом зусиль, спрямованих на зміну конкретних механізмів регулювання.

Проводилась також практика дерегулювання підприємницької діяльності, що передбачає застосування відповідних специфічних механізмів, основними з яких є:

- створення та запровадження ефективного механізму перегляду існуючих регулювань, який визначає пріоритетні сфери перегляду, процедуру його проведення, порядок прийняття, реалізації та оскарження рішень, контроль за їх виконанням;
- здійснення моніторингу чинного законодавства, інших регуляторних актів;
- розробка системи зворотнього зв'язку щодо наслідків впроваджуваних заходів;
- залучення неурядових структур до перевірки ефективності прийняття заходів щодо дерегулювання;
- створення механізму передбачення та оцінки наслідків дерегулювання.

Під регулюванням зазвичай розуміють діяльність, спрямовану на коригування роботи системи (елементів системи) з метою забезпечення досягнення системою (елементами системи) такого стану, який забезпечує її роботу відповідно до визначених характеристик. Тобто цей вид діяльності розглядається як регуляційний процес, метою якого є досягнення відповідного рівня взаємодії та злагодженості окремих частин [6, с. 148].

Методологія механізмів регулювання підприємницької діяльності має будуватись на використанні залежностей, що вже склалися, врахуванні особливостей процесів, що відбуваються, усуненні протиріч. Вочевидь ці процеси пов'язані із такими категоріями як "розвиток" та "удосконалення" механізмів державного регулювання підприємницької діяльності.

Ми трактуємо поняття "удосконалення механізмів регулювання підприємницької діяльності" як системну діяльність органів державного управління щодо покращення окремих елементів або характеристик діючої системи або її складових, що має сприяти активізації підприємницької активності суб'єктів господарювання та збільшення їх внеску в економічний розвиток країни.

"Розвиток механізмів державного регулювання підприємницької діяльності" розглядаємо як процес поступового переходу від консервативних адміністративних методів, важелів та інструментів до

застосування нових елементів, притаманних якісному менеджменту, з метою переходу системи та її складових на більш якісний рівень.

“Державне регулювання підприємницької діяльності” розглядаємо як окрему функцію державного управління, що являє собою діяльність органів державної влади, яка спрямована на розвиток підприємницької активності суб’єктів господарювання та оптимізацію регуляторних процедур відповідно до норм і стандартів, прийнятих у розвинених економіках, а також із врахуванням динаміки розвитку внутрішнього та зовнішнього середовища.

Методи державного регулювання – це способи впливу держави на сферу підприємництва, інфраструктуру ринку з метою створення умов їх ефективного функціонування відповідно до напрямків державної економічної політики [6, с. 398].

Методи державного регулювання незалежно від застосування в конкретній сфері суспільного життя відносять до прямого адміністративного та непрямого регулюючого впливу з боку органів державної влади на відповідні об’єкти управління. До першої групи відносять методи правового регулювання, переконання, примушення, державного контролю тощо. До другої – виховання, демократизації управління, розміщення державних замовлень, оподаткування тощо.

Висновки. Нами запропоновано підходи до удосконалення термінологічного апарату науки “Державне управління” шляхом введення понять “розвиток” та “удосконалення” механізмів державного регулювання підприємницької діяльності.

Вочевидь розробка теоретико-методологічних і практичних засад формування та розвитку механізмів державного регулювання підприємницької діяльності в Україні потребує подальшого наукового обґрунтування механізмів державного управління підприємницької діяльності на регіональному рівні в контексті євроінтеграційних процесів.

Використані джерела інформації:

1. Бодров В. Г. Державне регулювання економіки та економічна політика : навч. посіб. [для слухачів системи підг., перепід. та підв. кваліф. держ. сл.] / В. Г. Бодров, О. М. Сафронова, Н. І. Балдич. – К. : Академвидав, 2010. – 520 с. – (Серія “Альма-матер”).
2. Варналій З. С. Основи підприємництва : навч. посіб. / З. С. Варналій. – 3-тє вид., випр. і допов. – К. : Знання-Прес, 2006. – 350 с. – (Вища освіта ХХІ століття).
3. Воротін В. Є. Макроекономічне регулювання в умовах глобальних трансформацій / В. Є. Воротін. – К. : Вид-во УАДУ, 2002. – 388 с.
4. Державні фінанси: теорія та практика перехідного періоду в Центральній Європі : пер. з англ. / за ред. Юрая Немеца. – К. : Основи, 1998. – 542 с.
5. Державне управління: основи теорії, історія і практика : навч. посіб. / В. Д. Бакуменко, П. І. Надолішній, М. М. Іжа, Г. І. Арабаджи ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; Одес. регіон. ін-т держ. упр. – Одеса : ОРІДУ НАДУ, 2009. – 393 с.
6. Енциклопедичний словник з державного управління : довідк. вид. / уклад. : Ю. П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 819 с. – Алфавіт. показж. ст. : с. 762–816.

Рецензент: Бакуменко В.Д., д.держ.упр., професор.